

gümüşlük akademisi edebiyat evi istanbul okuma grubu

“İNSAN LEKESİ / Philip ROTH”

kitabı toplu değerlendirmesi

01.10.2022

Merih Sütlaş (sunum ve değerlendirme)

2021-2020 döneminin haziranda yapılması gereken son sunum, seyahatlerim nedeni ile yeni dönem başlangıcına kaldı, gecikmeden dolayı özür dileyerek başlamak isterim.

Yazarı/kıtabı neden seçtiğime gelince; grupta tartışmaya değer ve bizim incelemediğimiz hangi yazarlar var diye moderatörümüze sorduğumda birkaç öneri yapmıştı. Benim de daha önce okumadığım, yaptığım ön araştırmalarda Amerikan edebiyatında önemli yere ve popülerliğe sahip olduğunu gördüğüm Philip Roth’u seçtim. Eserleri arasında Türkçe’ye çevirilmişlerin konularını taradıktan sonra “İnsan Lekesi” kitabını konu itibariyle güncel ve tartışılarak derinleştirilebilir buldum.

Kıtabı bitirdikten sonra yazar ve eserleri hakkındaki yazılara baktığımda sizin ile linkini paylaştığım mitoloji bağlamında metine bakan yazı ilginç geldi. Aslında kitabın ilk sayfasındaki Sofokles’den Kral Oedipus alıntısı ve ana karakterin “Tanrılar, Kahramanlar, Mitler” dersi veren Klasik Eserler Profesörü olması ipucu niteliğindedir. Ancak metni tekrar bu gözle okumak yeniden bir çabayı gerektiriyordu, yazarın akmayan dili, paragraf boyunda uzun cümleleri beni bundan alıyordu. Bu nedenle her zaman yaptığım gibi karakterler, olay örgüsü üzerinden bir değerlendirme yapmayı tercih ettim.

Biyografi (1933-2018)

Philip Roth 19 Mart 1933’te Newark, New Jersey’de doğdu. İkinci kuşak Amerikalı bir anne babanın, Bess ve Herman Roth’un ikinci çocuğu olan Roth, çoğunluğu Yahudi cemaatine mensup bir bölgede yetişti. Bucknell Üniversitesi’nin ardından Chicago Üniversitesi’nde Edebiyatı alanında yüksek lisansını tamamladı. Chicago’da İngiliz edebiyatı, Iowa ve Princeton üniversitelerinde yaratıcı yazarlık dersleri verdi. Münzeviliği sevdiği söylenen Roth, zamanın çoğunu Connecticut’daki evinde geçirir.

1959 yılında yayımladığı birkaç öykü ve bir novelladan oluşan “Hoşça Kal Columbus” ile Ulusal Kitap Ödülü’nü kazandı. Bu ödülünden on yıl sonra yayımladığı “Portnoy’un Feryadı” ile olumlu eleştiriler alarak ticari bir başarı kazanan Roth, Amerika’nın en iyi genç yazarları arasında gösterildi. Kitap, ergenliğe dair yakası açılmadık konuları deştığı, edepsiz monologlar ve çılgın mastürbasyon betimlemeleriyle skandal yaratırken en çok satan romanlar arasında yer aldı.

Yaşadığı dönem boyunca edebiyat dünyasına yaptığı kalıcı katkılar Amerika’da ve tüm dünyada büyük çapta takdir edildi. Pulitzer Ödülü’nü, Uluslararası Man Booker Ödülü’nü ve ikişer kez de Ulusal Kitap Eleştirmenleri Birliği Ödülü’nü ve Ulusal Kitap Ödülü’nü kazandı. Beyaz Saray tarafından verilen Ulusal Sanat Nişanı’na ve Ulusal İnsan Bilimleri

Nişanı'na layık görüldü ve ödülleri sırasıyla Başkan Clinton ve Başkan Obama'dan aldı. (Kaynak: YKY)

Roth, 2012'de roman yazmayı bıraktığını söyleyerek edebiyattan emekli oldu. Yazmayı bırakma kararını aslında 1944'te Newark'ta patlak veren çocuk felcini konu edinen Nemesis romanını bitirdikten sonra, 2010'da aldığını söylüyor: *“O zamanlar bu konu hakkında konuşmadım, çünkü doğru kararı alıp almadığımdan emin olmak istiyordum. Kendi kendime, ‘Biraz bekle, yazmayı bıraktığını açıklayıp sonra tükürdüğünü yalama,’ dedim. Ben Frank Sinatra değilim. O yüzden kimseye bir şey söylemedim, sırf emin olmak için.”* Kitaplarını yeniden okumaya karar veren Roth şöyle diyor: *“Son kitaptan başladım, objektif bir gözle. ‘Fena değilsin’ diye düşündüm. Ama Portnoy’a gelince bütün ilgimi kaybettim, sonra da ilk dört kitabımın kapağını bile açmadım ve başka bir iyi fikir yakalayamayacağımı, yakalasan bile üzerinde çok çalışmam gerektiğini fark ettim.* (Kaynak: <https://oggito.com/icerikler/10-soruda-philip-roth/8734>)

Philip Roth 22 Mayıs 2018’de, yazarlıktan emekli olduktan altı yıl sonra seksen beş yaşında kalp yetmezliğinden öldü.

Roth’un eserlerinin bir kısmı film olarak çekiliyor, 2003 yılında çekilen ve başrollerini Anthony Hopkins ve Nicole Kidman’ın paylaştığı İnsan Lekesi filminin Yönetmen Robert Benton.

İnsan Lekesi’nde anlatılanın özeti

2000 yılında yayınlanan İnsan Lekesi, Roth'un Pulitzer ödüllü “Pastoral Amerika” ile “Bir Komünistle Evlendim” eserleri ile birlikte bir üçleme oluşturur.

Başkan’ın oval ofiste bir kadınla cinsel ilişkiye girmekle suçlandığı ve ahlakın sorgulandığı 90’lı yılların sonundaki Amerika atmosferinde, Athena Koleji'nde Klasik Eserler Profesörü olan 71 yaşındaki Coleman, eğitim dönemin son derslerinden birinde yoklama alırken, o yıl henüz derse katılmamış iki öğrenciyi sorgular ve bu 'hortlakların' hayaletimsi yokluğunu merak eder. Bu deyim, Afrika kökenli Amerikalı olan iki öğrenciye aktarıldığında, arkaik ırk teriminin kullanımıyla ilgili bir tartışma başlar. Coleman'a yakın olan meslektaşları bile böylesine hassas bir konuda sessiz kalır. Coleman’ın suçlayan seslerin başında Fransa'dan genç bir akademisyen olan Delphine Roux geliyor. İrkçılık yaptığı iddiasının ardından cadı avından farksız bir soruşturma süreci sonrasında gelen istifası, buna kalbi dayanamayan karısının intikamını almak, bir anlamda kendisini temize çıkarmak için yazar Nathan Zuckerman'ı başvurur ve yazarlık becerilerini kullanarak adaletsizliği kendi adına ortaya koymasını ister. Zuckerman, Coleman’ın hayatına baktığında, çocuklarının bile bilmediği bir sırrı keşfeder. Anlattıklarından çok aslında anlatmadıklarıyla okuyucuyu “bir sırrın” peşinde sürükleyen bir roman ortaya çıkar. Yazar, sır perdesini araladıkça anlatıya dahil olan karakterler ve olaylar ile üzerinde tartışmaya değer konuları okuyucuyla buluşturuyor.

Neredeyse kitabın üçte birine kadar zenci olduğunu bilmediğimiz, beyaz yakın bir renkte doğduğu ve kendisini liberal yahudi olarak tanıtan Coleman, karısını, aile ilişkilerini kısaca elde etmek adına kimliğini yok saydığı herşeyi kaybediyor. Kendini toplumdan soyutlamış bir şekilde yaşarken, üniversitede hademe olarak çalışan yarı yaşındaki bir kadın olan Faunia ile ilişki kuruyor. Faunia romanın en önemli ikinci kişisi ve anlatılan birçok olay bu kadının çevresinde gelişiyor. Romanın temel izleği olan kimlik meselesi bir süre sonra

önemini yitirip üvey babanın tacizinden kaçan bir kız çocuğu, oradan oraya sürüklenmiş bir kadın olan Faunia'nın vietnam gazisi eski kocadan gördüğü şiddet ve hayatının son bulmasına varan bir yaşam.

Nasıl anlatılmış ve anlatım unsurlarına dair saptamalar

Roth'un genel olarak eserlerinde yer alan favori temaları; kimlik, din, yahudilik, cinsellik, şiddet, yaşlılık ve ölüm. Bu romanda da sözkonusu temaları olay örgüsü içerisinde iç içe geçmiş olarak görüyoruz.

Beş bölümden oluşan romanın “Herkes Biliyor” başlıklı birinci bölümünde ana karakterler ve konu herkesin bildiği şekliyle okuyucuya sunuluyor, yani ana izleği oluşturan “büyük sırrın” henüz açıklamadığı bölüm. Karakterlerin geçmişini, ruh durumlarını, çelişkileri, hem kendileriyle hem de ilişkide oldukları ya da artık olmadıkları kişilerle olan çatışmalarını okuyoruz.

Ana karakter olan Coleman Silk'in başına gelen ırkçılık suçlaması ile ilgili olayı bir yazarın daha inandırıcı anlatacağı düşüncesiyle yazar Nathan'a gelmesi, geri dönüşlerle Silk'in geçmişi irdeleniyor. Yaşadığı fakir yahudi bölge, ekonomik kriz nedeniyle kendi işini kapatıp trende garsonluk yapan baba, dört çocuktan oluşan aile. Kız arkadaşını ailesinin evine yemeğe davet eden Coleman'ın kız tarafından siyahi kökeni nedeniyle terk edilmesi bir kırılma noktası oluyor. Coleman'ın Afrikan-amerikan kökenli ailesini ilişkilerinden uzak tutuyor, ayrımcılığa uğramamak için kendi geçmişini reddediyor, donanmaya beyaz olarak katılıp, savaş gazilerine verilen kredi ile üniversitede okuyup, akademik kariyer yapıyor. Başarılı bir akademisyen, dekanlığı sırasında ırkçılığı yıkıcı eylemleri de var, siyah birine akademide görev vermek gibi. Ancak aynı ırkçılık silahı bu defa kendisine dönüyor.

Burada temel izlek; ırk, renk, dil, kültür üzerinden kimlik meselesi, Amerika'da yıllardır verilen mücadeleye rağmen aşılamamış bir sorun olan siyah-beyaz ayrımı. Okudukça sorular sorduruyor;

* Kimlik ne zaman mesele haline gelir? Kişinin yaşadığı toplum, kültür ve çevre ile etkileşimin sözkonusu olduğunda mı?

* Kimlik bir leke mi? Bu lekeyi köklerin ve geçmişin ile bağlarını kopararak silebilir misin? Irk, genetik boyutu ile değil, kişinin içinde yaşadığı toplum tarafından empoze edilen değerler sistemi içinde çıkmayan bir lekeye mi dönüşüyor?

* Zenci olmayı yine farklı bir azınlık kimliği olan yahudilikle değiştirmesi sorgulandığında, “makbul öteki” olmayı mı tercih ediyor?

* Adını Coleman Silk yerine “Silky Silk” diye değiştirmesi, “Zenci biz'inizin parçası değilim” demesi, kendi tabiri ile mücadele verdiği “değerli tekillik” ne kadar mümkün? Sizin kendinizi nasıl gördüğünüz, nasıl tanımladığınız başkalarının size bakışını değiştirebilir mi?

* Öteki olduğunun bilinciyle duyduğu eksiklik, bu yüzleşmenin yarattığı suçluluk, üzüntü ile bir yaşamın buna adanması, hep bir yalan ve sır üzerine kurulu hayat, başka bir tutsaklık değil mi?

* Karısı hamile kaldığında çocuklarının siyah doğabileceği endişesi bir nevi işkence değil mi?

* Ayrımcılığa uğramamak adına, bir biçimde yok saymaya, kaçmaya çalıştığı kimliğine mensup yani siyah derili kişilerin suçlaması ironik değil mi? Profesör 50 yıllık sırrını ifşa ederek kendini savunabilir miydi?

Burada olayın geçtiği yer olan Akademi konusunda yazarın eleştirileri oldukça önemli. Amerika'daki akademinin sahiplik yapısı, “beylerin çiftliği” diyerek eleştirdiği vakıf üniversitelerindeki parayı verenin iktidar sahibi olması, sadece bir kaç tane yahudi öğretim görevlisinden biri olması ile ayrımcılığa dikkat çekiyor. Yahudi birine destek veren Rektör'ün aslında onun göstereceği başarılarından nemalanarak “prestijli büyük on üniversiteden” birine rektör olması, Silk'in göreve aldığı siyah öğretim görevlisi Herb'ün bile onun yanında durmak istememesi ile aydın eleştirisi de yapıyor. Sadece Athena dergisinde yayın yapanlara “siz buradakiler kendi çöplerinizi dönüştürüp duruyorsunuz” diyerek statüko'yu sarsan ve “kalite devrimi” adına değişiklikler yapan Silk, bir sonraki rektör gelince işler eskiye dönüyor, ötekileştirilen kişi Silk oluyor.

Coleman'ın yarı yaşındaki Faunia ile ilişkisi üzerinden de toplumun ahlak anlayışını , ikiyüzlüğü sorguluyor. Arka planda Clinton'ın oval ofiste yaşadığı cinsel ilişki nedeniyle yargılanması, her ne kadar görevinden azledilmesi ile sonuçlanmasa da, bu maceranın “coşkun bir sofuluk gösterisini” canlandırdığını, ülke güvenliğinin bir numaralı tehdidi komünizmin yerini terörizme, terörizm de oral sekse bıraktığını söyleyen yazar, kitap boyunca ideolojik temelleri çok da kuvvetli olmayan politik eleştiriler yapıyor.

Lester Farley karakteri üzerinden Amerika'nın Vietnam savaşının eleştirisi yapıyor, gazilerin “travma sonrası stres bozukluğu” ve rehabilitasyonu ile ilgili bölümler, duyguları sömürmeden, ama gerçekliği tüm çarpıcılığı ile etkileyici bir şekilde anlatıyor. Vietnam savaşı sırasında helikopter kapı ateşçisi olarak çalışmış Farley'in bakış açısıyla yaşananlar şöyleydi; “...orada tek yaptığysa yapması için onu eğitmiş oldukları şeydi. Birleşik Devletler Hükümeti sayesinde eğitilmiş bir katil olmuştu. Sarı benizlileri öldür. Sonra sarı benizli bir psikiatr verdiler. Eğer Vietnamlı, Çinli isen bir restoranın bir maketin oluyordu. Oysa onun ölmesini, geri gelmemesini istiyorlardı. Yenildiler denildi, oysa savaşı onlar kaybetmemişti.”

Lester yangında çocuklarını kaybetmesini yaşadıklarının bir “kefareti” olarak görüyor. Kendisi Vietnam'da ülkesi için savaşırken Faunia erkek peşinde koş tuğğundan çocuklarını ihmal etmiş ve sonuçta çocukları evde yalnızken çıkan yangında ölmüştür. Lester deliliği i dâ hil tüm olanlardan Faunia'yı sorumlu tutar, öfkeli. Ancak Nathan ile göl kenarındaki karşılaşmalarında “o tamamen suçsuzdu, onu o kadar korkuttum ki kaçıp gitti” diyerek bir nevi günah çıkartır.

Coleman'ın kadınları anlatırken kullandığı eril dil oldukça dikkat çekici. Annesinden başlayarak hayatına giren güçlü ve kararlı kadınları anlatırken takındığı üstten bakış, katı bir eleştirici dil, duygu içermeyen, empatiden yoksun bir anlatı hakim. Örneğe; baskın tavırlı ve Silk'in sadece teniste üstün gelebildiği bir kadın diye anlattığı karısı İris için “... kırk yıl boyunca kocasının inatçı özerkliğiyle çatıştırdığı ve yaşamlarının bitmeyen sürtüşmelerine yol açmış olan o egemen tavrını, şimdi onun davasına adamıştı” sözleri. 34 yaşındaki genç Faunia için de kullandığı “merhametsiz güzel kadın” “...yatak, Faunia'nın

kurnaz olduğu tek yer, belki de tacizin armağanıdır” demesi. Meslektaşı Delphine Roux’un bir öğrencinin onu cinsiyetçi olmakla suçladığı bölümde “eh, senin gibi birini işe almış olmanın sonuçlarıyla yüzleşirken...” diyerek sürdürdüğu tartışmadaki ona karşı takındığı küçümseyici, aşalayıcı tavrı.

Yazarın bilinçli bir seçimi gibi görünen ve Mann’ın Venedikte Ölüm eserindeki yazar Aschenbah’ın mantık, akıl ve düzen çizgisinden çıkarak, duygu, tutku ve aşk çizgisine geçişine atıf yaparak “duyguların ileri yaşlardaki serüveni” diye adlandırdığı, “... artık teslim olma, bu basit iştahın onun kılavuzu olmasına izin verme zamanıydı” demesi geçmişteki eril tavrı ve ifadelerine bir kılıf arama çabası gibi görünüyor.

Faunia karakteri ve onun yaşadıkları üzerinden taciz, tecavüz, kadına yönelik şiddet meselesini irdeliyor. Faunia, zengin bir ailenin kızı, sosyal merdivenin en yüksekinden düşmüş biri. Beş yaşında anne ve babası boşanıyor, üvey baba tecavüze yeltenince 14 yaşında evden kaçıyor. Anne inanamayla reddetmiş, psikiyatrist ise üvey babanın yanında saf alıyor. Kendi başına ayakta kalma mücadele vermiş, patronu Smoky ile ilişki yaşamış. Lester defalarca şiddet uyguluyor, onun tarafından sürekli takip ediliyor, çocuklarını yangında kaybedince intihar girişiminde bulunuyor ve sonra mandradaki odaya yerleşiyor. Ölen çocuklarının küllerini koyduğu iki kutuyu yatağının altında saklayan, kimseden beklentisi kalmamış güçlü bir kadın.

Yaşlılık, yaş alma da bir ayrımcılık konusu haline gelir mi? Roth bir söyleşisinde “yaşın bilgelik getirdiği söylenir, ben bundan pek emin değilim, 20’de veya dünden önceki günden daha akıllı değilim, her zaman olduğum kadar aptalım. Yaşlanma, altın yıllar ile bir dolu mit var, ancak ben yaşlı karakterler ile ilgili mitlerden çok “realities of aging” yaşlanmanın gerçeklerini yazmaya çalışıyorum” demektedir. Ancak yaş aldıkça azalan cinsel yaşamı oldukça dert ettiği yazar Nathan’ı anlatırken açık bir şekilde görüyoruz. Yazar Nathan prostat ameliyat öncesi verdiği bir karar ile inzivaya çekilip, cinsel flört ile olan ilişkisini kasıtlı değiştirmiş, bu kararda iktidarsızlığının bir sebep olamadığını ısrarla tekrarlıyor ve bilinçli bir feragattan sözediyor. “Tekrarlamak, tekrarlamak ve tekrarlamak için duyulan serüvenci erkeksi cinnetin, fizyolojik problemlerle engellenmiş olmadığı bir zamanda vermiş olduğum bir karardı bu.” (s.40) cümlesi ise tersinin bir itirafı gibi. Coleman’ın ise 71 yaşında genç bir kadın ile yaşadığı cinselliğe de övgü var. Faunia’yı voluptası (haz, hayvani şehvet, arzu veren, mitolojide zevk tanrısı) olarak görmesi, viagra olarak hayvanı, o gücü serbest bırakması isteği vurgulanıyor.

Eleştirmenlerce Philip Roth’un alt-benliği olduğu varsayılan Yazar Nathan’ın bakış açısının hakim olduğu son bölüm kitabın neden yazıldığının bir itirafı niteliğinde. “Coleman, sen ki artık hiç kimse değilsin, şimdi benim varlığımı yönetiyorsun. Kitabı yazamazdın, elbette. Kitabı yazmıştın zaten, kitap yaşamındı..... peki ya sanatın? Senin sanatın beyaz bir adam olmaktı. Senin eşsiz icat etme eyleminden bu: Her gün uyanıp yarattığın şey oluyordun.”

Şebnem Balaban

Bu yılın ilk buluşması için başarılar dilerim. Hepimizin ufkunda yenilikler yarattığınız için teşekkürler.

İnsan Lekesi kitabı ,bir insanı lekeleyerek hayatını alt üst eden olayların toplumsal ve bireysel yönlerini yansıtan tek kelimeyle sürükleyici ve sarsıcı roman.

Yıl 1998 Beyaz Saray ve ABD siyaseti Başkan Clinton'un skandallarıyla ve itiraflarıyla çalkalanır. Bu arada küçük bir Amerikan kasabasında ki Üniversitede DEKAN olarak çalışan Goleman'ın söylediği saçma bir kelimeyle hakkında soruşturma açılır. Görevden uzaklaştırılır.. Kendisine ırkçı damgası vurulur.

Çocukluğundan beri tek istediği özgür olma ,siyah veya beyaz değil...Sadece kendi başına özgür olmak,1950 lerin Amerika'sında insanların kaderlerinin ve yaşamlarının cilt rengine göre belirlenmesini reddeder .Yeşil gözlü, açık tenli zenci olan Goleman Silk ailesini ve köklerini geride bırakır. Beyazında beyazı bir üniversiteye devam eder. Bireyciliği ve özgürlüğü öğretim hayatı boyunca benimser. Üniversitede bir çok değişikliklere imza atmıştır. Kendi düşmanlarını yaratmıştır yaptıklarıyla Goleman'ın hayatı ile Amerikan tarihinde toplum bilinçaltı ortaya konulmaktadır.

Goleman'ın hayat hikayesi ile ABD deki ırkçılık,aşk,yahudilik,savaşa katılan askerlerinbunalımları,aile gibi bireysel ve toplumsal konuları anlatmaktadır İNSAN LEKESİ...

Kitaptan bir alıntı:

'KÜÇÜK YERLERİN ŞEYTANI' cümlesi bize, dedikodu, kıskançlık, hırçınlık, can sıkıntısı, yalanlar olarak düşündürmektedir.

Şükran Şenol

Amerika toplumunun geçirdiği evreleri anlattığı üçlemesinin son kitabı İnsan lekisi. Üçlemenin ilk iki kitabı 'Pastoral Amerika' ve 'Bir Komünistle Evlendim' i ne yazık ki okuma fırsatım olmadı. İnsan Lekesi kitabı 1998 yılındaki Clinton'ın 'oval ofis Skandalı'ndan söz ederek başlıyor. Ardından, Amerika da giderek yayılan yobazlık ve ırkçılık ikileminde bir anlatıcı aracılığıyla şimdiki zaman da ve zaman zaman geriye dönüşlerle toplumu, bir sosyolog ve antropolog gözüyle irdelediğini görüyoruz.

Bunun için yazar bize iç içe geçmiş birçok olay anlatır. İlk olay bir Üniversitede 20 yıldır klasik eserler profesörlüğü yapan Coleman Silk'in hayatıdır. Coleman, derslerine girmeyen iki öğrencinin hortlak olup olmadığını sormuştur fakat bu iki öğrenci siyahidir ve hortlak kelimesi ilk anlamının dışında siyahi insanları aşağılayan bir tabir olarak da kullanılmaktadır. Bu olaydan etkilenen eşi de hastalanarak ölür.

Coleman eşinin ölümünü cinayet olarak niteler ve burada diğer iki kitabında anlatıcısı olan yazar Nathan'la karşılaşırız. Coleman yazar Nathan'dan bu cinayeti yazmasını ister.

Bu olay insanlardan izole yaşayan Nathan'ın hayata yeniden bağlanmasına sebep olur. İlk başta olaya kayıtsız kalan Nathan daha sonra bu olayı araştırmaya başlar. Bu andan itibaren Coleman'ın aslında Yahudi değil açık tenli bir siyahi olduğunu öğreniriz. Ancak ırkçılık yüzünden ömrü boyunca Yahudi kimliğine sığınmıştır. Yazar burada antisemitizm-ırkçılık karşılaştırması yaptırır bize. Böylelikle yazar Amerikan toplumunun geçirdiği evreleri

anlatır ve halkına ayna tutarak gerek toplumun gerekse tek tek insanların mutsuzluğunun arkasındaki sebepleri irdeleyerek sınıf farkı, ırk farkı, mahalle baskısı ve bunlardan izole olmayı yani kaçıışı birbiri ile harmanlayarak toplumsal, siyasi ve psikolojik açıdan bize anlatıyor.

Kitabın bütünlüğü içinde okurken, Amerikan toplumu yapısını düşünmenin yanı sıra

aşk, savaş ve savaşın insan üzerindeki etkisi, (her yerde) biz onlar ve ben kavramları, başarı ve utanç yaşlılık, yalnızlık, ölüm, evlilik, aile, kadın olma,(dayak yiyen kadınlar her yerde) gibi konulara değinmiş ve bu konularda da okuyucuyu düşünmeye itmiştir.

Kitabı okumak çok akıcı olmasa da kurgusu anlatımı ve betimlemeleri çarpıcı ve düşündürücüydü. Kısacası hayatın her hali, her şekli çok güzel bir şekilde canlandı gözümde

Kitap bitince kendimce cevabını bulamadığım durumlar da var.....

NOT: Bu arada filminide izledim. Kitaba çok sadık kalınmış. Filmdeki müzikler çok güzeldi. Filmi beğendim ama film biraz yüzeysel geldi, kitabın özeti gibiydi.

Kitabı okurken çok beğendiğim İnsan Lekesi Alıntılar ve betimlemeler paylaşmak isterim.

- Ama en kuvvetli korunaklar bile zaafarla doludur ve bir bakarsın dünyada beklediğin son şey içeriye girivermiş. S.49
- Dünyanın koşuşturması içinde en az acıyla yaşamının sırrı, olabildiğince çok insanın sizin aldanışlarınıza katılmasını sağlamaktır. S.51
- Kar kadar beyazsın ama bir köle gibi düşünüyorsun." S.142
- Küçük Yerlerin Şeytanı... Dedikodu, kıskançlık, hırçınlık, can sıkıntısı, yalanlar. S.299
- Nefretin tehlikeli yanı şu ki bir kez bu işe başladığınız zaman, hesapladığınızın yüz kat fazlası gelir. Bir kez başlayınca, duramazsınız. S.335
- Her zamanın kendi gerici otoriteleri vardır. S.336
- Sırrı ne oranda, ne dereceye kadar günlük yaşamını belirliyor ve her günkü düşüncelerine sızıyordu? Yıllar içinde başkalaşarak sıcak bir sır olmaktan çıkıp serin bir sır ve sonra, önemi olmayan unutulmuş bir sır, kabul etmiş olduğu bir meydan okumayla ilgili bir şeye, ta o zaman kendi kendine girmiş olduğu bir bahse mi dönüşmüştü? Kararıyla, peşinde olduğu serüveni elde etmiş miydi; yoksa kararın kendisi o serüven miydi? S.341

Havana Öngeoğlu

ben Philip Root'u ilk kez okudum. İlk başlarda romanın içine giremedim okumakta zorlandım. Biraz ilerleyince daha severek okudum. insana ve insanın hallerine dair çok açık ve samimi bir dille aktarmış kurgusunu. Anlatıcı dışardan bir gözle, yoruma kaçmayan bir tarzda anlatmış. İnsan olması, üniversiteside başarılı ve yenilikçi bir akademisyen olması,

modern bir yaşamı olması farketmemiş. Dışarıdan dayatılan ve zihnimizde yaşadığımız ayrımcılık, ırkçılık, Yahudi kimliğinin gölgesinde kalmış. İç sesler, avukatla diyalogları, yaşının ve yalnızlığının getirdiği sağlık sorunları ve duygu durumlarını aktarırken çok başarılı ve samimi buldum. İnsanın dışarıya yansıttığı beni ile iç benini konuşabiliriz. Ayrıca bilinçli yada bilinçsiz kullanılan bir kelimenin çok anlamlılığından insanın başına gelebilecek sıkıntıları konuşabiliriz. Seçimi için Merih'e teşekkür ederim

Mehtap Uygun

Vakitsizlik nedeniyle maalesef kitapla ilgili düşüncelerimi özetlemem gerekiyor. öncelikle yazar Philip Roth'un yazım dilini ve olayları anlatırken ki insana yakın duruşunu çok sevdim. Ben özetle Coleman Silk'in toplumun bakış açısından önce ki bu konuda mücadele vermediği gibi, pasif agresif tutumuyla kendi kimliğini dahi reddeden bir kişilik olduğunu düşünüyorum.

mustafa sütlaş

daha önce hiç philip roth kitabı okumamıştım. sevgili merih'in önerisi ile bu ünlü ve popüler amerikan yazarının bir kitabını okumuş, onun verdiği imkânlar üzerine bir miktar da tanımış oldum. özellikle son dönemde dünyada ve türkiye'de adından sıkça söz ettiren ve oldukça üretken bir yazar olduğunu da o zaman kavradım.

“insan lekesi”ni okumaya başlarken onun aslında bir üçlemenin son romanı olduğunu da öğrendim. “keşke sırasıyla okusaydım” diye düşündüm önce. ama, biraz daha ayrıntılı bilgilenince bu romanların birbirlerinin devamı olmadığını, her üç romanda da philip roth'un arketipi sayılacak bir erkek yazarın (**nathan zuckerman**) başrolde olduğunu, amerikan toplumunun ve onu oluşturan insanların kimi temel meselelerinin irdelendiğini öğrendim.

romanı okumaya başlayınca, metnin sadece roman değil, aynı zamanda ele alınan konularla ilgili oldukça bütüncül bir şekilde sunulan bilgilerle oluşturulmuş bir tür “deneme” kitabı olduğunu da düşündüm. çünkü içinde düşünceler dile getiriliyor, çeşitli saptamalar ve değerlendirmeler yapılıyor, amerikan tarihi ve geçmişine dair eşitli arka plan bilgileri veriliyor, sıkça da çeşitli yorumlar dile getiriliyordu. tüm bunları amerikan toplumunun popüler - güncel roman okuma alışkanlığının dışında bir tutum olarak değerlendirdim ve biraz da şaşırdım. ancak anlattığı konu da ilgimi çekti ve zaman zaman lâf kalabalığı nedeniyle daralsam da kolay okudum.

romanda aslında iki temel sorun irdeleniyordu:

bunlardan ilki bugün sadece abd'de değil tüm dünyada farklı biçimlerde karşımıza çıkan her türden “ayrımcılık” konusuydu. ikincisi ise günümüzde neredeyse birey ve toplumun yaşamını sürekli bir şekilde belirleyen “yalan” olgusuydu.

her ikisi de çok farklı konu ve örnekleriyle ve farklı bağlamlarla ele alınıyor, birbirine çok yakın kimi nüansları ortaya konuluyor, örnekleniyor ve sonuçları tartışılıyordu. bu olguların daha çok “renk/ırk”yani “zenci/siyahi” olma hâli ile, onun yanında görece daha altta ancak derinden giden ve kısmen de belirleyici olan “yahudi”likti. romanda anlatılan karakterler, yaşamlarından örnekler anlatılan kişiler ise toplumun olabildiğince üst katmanlarını oluşturan kişilerden seçilmişti. bunlarla birlikte yine ayrımcılık kapsamında yine alttan alta çok belirgin olmasa da bir “toplumsal cinsiyet” meselesi ve bunlara koşut “yaş/yaşlılık”la bağı ve bağlantısı kuruluyordu.

kitabın içinde birbiriyle kesişen çok uzun anlatılar yer alıyordu. olaylar doğrudan değil de dolayım lanarak, çoğu serbest çağrışımlarla sergileniyordu. ancak bütün bu anlatılanlar giderek birleşiyor büyük bir resim, (aslında “kolaj” demek daha doğru) oluşuyordu. bu kolaj bir “guernica” tablosuna benziyordu. parça parça bir şeyler önce görülüyor, bütünün anlamı ise sonra ortaya çıkıyordu.

ele alınan konular dediğim gibi hem herkesin bir biçimde yaşamının bir yerlerinde yaşamış ya da maruz kalmış olabileceği için aslında romanın bir tür açık metin gibi de okunabileceğini ve tartışılabilirliğini düşünüyorum. çünkü anlatılan konular hemen herkesin yaşamında karşılaşılabilecek konulardı.

romanda “ayrımcılık” yapmakla, “ayrımcılık yaptığı iddiasına maruz kalmak” ve hattâ böyle bir maruziyetten korkarak, sanki pozitif ayrımcılık yapıyor gibi görünerek aslında tam da ayrımcılık yapmak gibi durumlar sergileniyordu. başka bir deyişle bugün abd'de sıkça göslen diği gibi ayrımcılık yapmak, ayrımcılık yapmaktan korkmak / sakınmak / çekinmek” dolayısıyla asla “normal” olamamak gibi bir noktaya ulaşıyordu. bu bağlamda ortaya konuşabilecek nüansların hemen hepsi bu romanda kimi karakterler ve yaptıkları üzerinden irdelenmiş. tüm bunların bir kafa karışıklığı yaratması bir yana romanın asıl karakterinin haksız olarak böyle bir iddiaya maruz kaldığından söz edilirken aslında doğrudan ayrımcılık yaptığı, yani aslında düşünce olarak da bu noktada olduğu ortaya çıkıyor, ancak bu giderek belirsiz bir şekilde ortaya konuluyordu.

keza “yalan” konusunda da benzer şeyler söylenebilir. yalanın yanında yanlış olanı söylemek, söyleyeceğini yanlış ifade etmek (biçim), herhangi bir konuda eksik söylemek, unsurları ağırlığına göre değil de öznel bir şekilde kişisel önceliğini göz önüne alarak, çoğu zaman da çıkar amaçlı olarak farklı söylemek, bazen de hiçbir şey söylememek, dolayısıyla doğrunun görünürlüğünü engellemek gibi durumlar da ortaya konuluyordu. doğruyu söylememenin de farklı nüansları söz konusu olunca yaşamdaki “gerçekliğin” belirsizleşmesi gündeme getiriliyordu. bu konudaki çeşitliliğin bütün spektrumu göz önüne alındığında, herkesin önünde sonunda bunlara benzer örnekleri yaşamlarında en azından bir kez yaşayabilecekleri okurun önüne bir “gündem” olarak konuluyordu. dolayısıyla bu tür durumlar üzerine inşa edilecek bütün bir yaşamın sonucunda ortaya çıkabilecek durumlara dikkât çekliyordu. bunun üzerinden aslında doğrudan “fail” konumunda olmayan birilerinin de az ya da çok bedel ödemek zorunda kalması gerçekten tartışılacak önemli yanlardan birisi. roman kendi içinde tüm bunları okuma biçimine göre “öznel” düzlemde bir tür rehber ya da kılavuz olarak okunabilecek bir yapıt durumuna geliyor. burada söz ettiğim unsurları hemen hepsi de romanda bir tür “sınırdan olma” hâli yeğlenerek sergileniyordu. başka bir deyişle anlatılan olay genel olsa da örnek pek çok öznellikten besleniyordu.

dolayısıyla romanı okuyup bitirince aslında burada bir değil birden çok romanın olduğu, dolayısıyla bunların her birinin ayrı bir roman olarak yazılabileceği düşüncesi de aklıma geldi. belki de yazar aslında 4-5-6 farklı devam romanı olabilecek temayı bir son cildin içinde sergilemiş olduğunu düşündüm.

bu yoğunluğun pek çok yerde sıkça araya giren “malumatfuruşluk” ve “lâf kalabalığı” ile kesilmesi ya da uzaması okumayı keyifsiz kılan unsurlardı.

diğer taraftan aslında doğrudan başat bir rolü olmayan “nathan zuckerman”ın özellikle son bölümde görüleceği gibi araya girmesi ve bazı şeylerin onun çabasıyla ve onun üzerinden anlatılması dabana biraz zorlama olarak geldi.

tam bu noktada romandan yapılan filme değinmek gerekiyor. bence film, yazarın durumunu, derdini ve demek istediğini tam da onun düşündüğü şekilde kavramış ama sinemanın olanaklarıyla ondan çok daha güzel anlatmış. dolayısıyla fazlalıklarından arınmış bir hikâyeye anlatılıyordu ve romandan daha fazla beğendim bu filmi.

bir başka önemli nokta da çeviride kullanılan ve “hayalet” sözcüğü ile karşılanan orijinal metinde ne olduğuydu. bunu filmde kullanılan “zombi” sözcüğünün daha güzel ve somut ortaya koyduğunu düşündüm ve bazı şeyleri o zaman daha kolay anlamlandırabildim. ancak bu seçimin okuru zorlayan bir özellik taşıdığını düşünüyorum. (romanda bu sözcüğün karşılığı olarak “spook” geçmekteymiş ve sözlükteki anlamlarından birisi de “zenci” imiş. ikisinin de “hayalet” anlamı olsa bile türkçedeki kullanımında bu sözcüğün “zenci” anlamı olmadığı için havada kalıyor.)

bana göre bir başka önemli nokta da romanın dilidir. romanda iki - üç kadın karakter dışında hep erkekler ön planda yer alıyor. bu durum doğal olarak erkeklerin hâkimiyeti ve onların erilliğinden kaynaklanarak bir “eril” dili kullanmayı zorunlu kılmış. yine de bunun çok abartılmış durumda olduğu ve dil açısından neredeyse tam bir ayrımcılık yapıldığını gördüm. “kadın” a yönelik bu ayrımcılığın asıl konu olan ırk-renk ayrımını neredeyse gölgede bıraktığını düşündüm.

bir başka dikkâtimi çeken yan, modern bir romanda yer alması gereken hemen tüm unsurların bu romanda okurun karşısına çıkarılması. eğer bir modern roman neleri içerir, ya da içermeli diye bir liste yapılmaya kalkılsa bu roman bu bakımdan da bir kılavuz olabilir. bunların amerikan romanı için neredeyse standart hâle gelmesi roman okuma keyfini biraz azaltıyor gibi geldi bana. romanın özgünlüğünün da muhtemelen çeviri sırasında kullanılan standart dil ve söylemle ortadan kalkması da “romandan alınan estetik hazı” ortadan kaldıran bir durum olarak görüldü bana. roman okumak, eski romanları okumak sanki bana çok daha keyifliymiş gibi geliyor. modern zamanın yazarları, uyrukları, dilleri ne olursa olsun sanki hep aynı şeyi yazıyorlarmış gibi geliyor bana.

sonuç olarak philip roth çok üretken, başarılı, çok okunan ve çok sayıda ödül alan, yazdığını bilen ve bilerek yazan bir profesyonel roman yazarı olmasına karşın beni çok etkilemedi. bitirince üçlemenin ilk romanını merak ettim. günün birinde belki bir fırsat bulursam onu okumak istedim ama bunun dışında yazdığı romanları merak ettiğimi söyleyemeyeceğim. “insan lekesi” yalnızca konuyu tartımak açısından değil, bence yazarı anlamak açısından da yeterliydi.